SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2638

av Aron Emilsson (SD)

Kvalitetsvirke till kulturmiljövård – en fråga om natur- och kulturvård och ökad självförsörjning

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om incitament och åtgärder för systematisk planering till förmån för långsiktig tillgång till svenskt kvalitetsvirke och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Intresset för vår miljö, vårt arv och såväl det immateriella som materiella kulturarvet är stort i Sverige. Under senare år har intresset för byggnadsvård, kulturmiljöer och äldre bebyggelse varit stort. Intresset för att investera i och bosätta sig i äldre hus på landsbygden har samtidigt ökat. Dessa fastigheter involverar inte sällan även äldre ekonomibyggnader och överloppsbyggnader av kulturhistoriskt värde. Dessa miljöer, liksom löpande vård och underhåll av offentliga historiska hus och miljöer, kräver inte sällan ett stort hantverkskunnande och redskap och material som skiljer sig från de moderna som annars används vid nybyggnation och i modulhus.

Byggnadsvården har ofta helt andra krav på virke än modernt byggande. Man behöver virke från gamla skogar, och man behöver i vissa fall även nävern. Det går ännu att få

tag i virke som har rätt kvalitet och dimensioner, men skogsbruket genererar ingen återväxt av det virke som långsiktigt behövs i byggnadsvårdssyfte. För vissa särskilt krävande byggnadsvårdsändamål kan det behövas virke från träd som fått växa mycket länge och utvecklat de egenskaper som efterfrågas inom traditionellt byggande. Företrädare för byggnadsvårdssektorn och vissa utbildningsmiljöer har varnat för att tillgången på lämpligt kvalitetsvirke kan bli så begränsad att det på sikt försvårar förvaltningen av kulturhistoriskt värdefulla byggnader, däribland kyrkor.

Vi kommer att behöva en annan typ av skogar jämte den storskaliga kalavverkningen. Det rör sig inte om reservat, men kulturskogar med långsiktighet i blickfånget. Det är ett kommersiellt skogsbruk som ger bra virke.

Enligt riksdagens utredningstjänst uppger Riksantikvarieämbetet att det inte finns någon systematisk planering inom skogsbruket i Sverige för att kunna tillhandahålla kvalitetsvirke för byggnadsvård eller annan byggnation med sådant virke (med kvalitetsvirke avses senvuxet virke av grövre dimensioner, ofta äldre träd som är 100 till 200 år gamla). Anledningen ska inte vara att det saknas efterfrågan eller att det inte finns något ekonomiskt intresse hos skogsägarna. Tvärtom går det att få bra betalt för den typen av timmer, och efterfrågan bedöms vara stor.

En anledning till att skogsbruket inte planerar för produktion av kvalitetsvirke är, enligt Riksantikvarieämbetet, att äldre bestånd av virke också genererar höga naturvärden. Det skapar en osäkerhet för skogsnäringen eftersom det kan komma myndighetsbeslut eller certifieringskrav som omöjliggör avverkning av de aktuella bestånden. Historiskt har delar av behovet tillgodosetts genom import från bland annat Ryssland, Finland och andra länder med tillgång till långsamt vuxet kvalitetsvirke. Efter Rysslands invasion av Ukraina och de sanktioner som följt har förutsättningarna förändrats avsevärt, vilket ytterligare aktualiserat frågan om svensk försörjning av sådant virke.

Det övergripande behovet av import av kvalitetsvirke kvarstår, även om vi sett svenska initiativ ta form i vissa bygder.

Denna problematik beskrivs även i utredningen *Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen (SOU 2020:73)*. Utredningen konstaterade att en betydande del av det specialvirke som efterfrågades för kulturhistoriskt värdefulla byggnader importeras. Detta trots att det bland förvaltarna av dessa byggnader finns en vilja att

använda och förädla högkvalitativt timmer lokalt. Det är i någon mån en fråga om sårbarhet och säkerhetspolitisk brist att vi har varit och delvis ännu är beroende av Ryssland och Kina för tillgång till högkvalitativt timmer av detta slag, särskilt för en skogsnation som den svenska. En anledning till situationen är enligt utredningen att marknaden för kvalitetsvirkesförädling är omogen och att samordningen och informationen är bristfällig. Ett annat problem är att skogsbruk som syftar till att producera kvalitetstimmer kan generera en skog med höga biologiska värden. Det här kan som tidigare nämnts skapa osäkerhet om huruvida det kommer att vara tillåtet att avverka dessa träd i framtiden. Enligt utredningen är det viktigt att utveckla kunskapen om alternativa skötselsystem som medger att gamla och friska träd kan användas till kvalitetsvirkesproduktion mot en annan bransch än den storskaliga skogsindustrin.

Den svenska byggnadsvårdsbranschen underhåller, lagar och bevarar landets kulturbyggnader och omsätter varje år omkring 650 000 kubikmeter sågad trävara. Ökade kvalitetskrav från uppdragsgivare och svårigheten att hitta inhemskt virke som håller måttet får många att vända blickarna utomlands, men det finns alternativ. I vissa delar av landet har initiativ under benämningen Kulturtimmer vuxit fram genom samverkan mellan byggnadsvården och markägare. Samtidigt återstår ett behov på ett nationellt plan och det bör göras en översyn av huruvida särskilda insatser, incitament och lättnader kan vara en väg framåt för att öka intresset och möjligheterna för alla inblandade aktörer i kedjan att dels planera för ett långsiktigt ökat uttag av kvalitetstimmer i Sverige och dels premieras för att tillhandahålla timmer av kvalitet och trygga behovet för våra kulturmiljöer och byggnadsvårdande insatser landet runt.

På grundval av ovanstående bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening att den i samverkan med berörda myndigheter och branschen bör vidta åtgärder för att öka och trygga den långsiktiga tillgången till svenskt kvalitetsvirke.

Aron Emilsson (SD)